

Образац 2 МСС

**ИЗВЕШТАЈ
О ПОДОБНОСТИ МАСТЕР РАДА ЗА ОДБРАНУ**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Састав Комисије:

1. др Мирсада Џаферовић, професор струковних студија, област: Педагошке и андрагошке науке, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди – ментор;
2. др Тамара Грујић, професор струковних студија, област: Филолошке науке – Српски језик и књижевност, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди-члан;
3. др Ангела Месарош Живков, професор струковних студија, област: Педагошке и андрагошке науке/Методика наставе физичког и здравственог васпитања, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди – члан

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: **Саша (Драган) Стојков**
2. Датум и место рођења, општина, држава: 30. 10. 1991. Кикинда, Кикинда, Република Србија

III НАСЛОВ МАСТЕР РАДА:

**Ромско дете у предшколској установи
(препреке, подршка и изазови родитељству у ромској породици)**

IV ПРЕГЛЕД МАСТЕР РАДА: *Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикана и сл.*

Мастер рад под насловом „Ромско дете у предшколској установи (препреке, подршка и изазови родитељству у ромској породици)“, кандидата Саше Д. Стојкова, састоји се од увода, теоријског и методолошког приступа проблему, резултата истраживања и интерпретације резултата, закључних разматрања, литературе и прилога. Мастер рад написан је на 67 страна.

Поред апстракт са кључним речима на српском и енглеском језику, рад садржи следећа поглавља: Увод (од 1. до 5. стране), 1. *Порекло, симболи и историја насељавања Рома у Републици Србији и свету* (од 6. до 21. стране), 2. *Методолошки приступ проблему – метод* (од 22. до 26. стране), 3. *Резултати истраживања и интерпретација резултата* (од 27. до 50. стране), 4. *Закључна разматрања* (од 51. до 53. стране), 5. *Литература* (од 54. до 56. стране), *Прилози – Упитник за васпитаче* (од 57. до 61. стране).

Поглавље 1. *Порекло, симболи и историја насељавања Рома у Републици Србији и свету* подељено је на шест тематских целина: 1.1. *Положај ромске заједнице у Републици Србији*, 1.2. *Историја Рома на територији Општине Кикинда*, 1.3. *Законска регулатива и однос према осетљивим групама*, 1.4. *Специфичности ромске породице и утицај средине на учење и развој предшколског детета*, 1.5. *Присутност и утицај порока на ромску породицу* и 1.6. *Инклузија ромске деце предшколског узраста*.

Поглавље 2. *Методолошки приступ проблему – метод* садржи следеће елементе; 2.1. *Проблем истраживања*, 2.2. *Предмет истраживања*, 2.3. *Циљ истраживања*, 2.4. *Задаци истраживања*, 2.5. *Хипотезе истраживања*, 2.6. *Карактер истраживања*, 2.7. *Варијабле истраживања*, 2.8. *Популација и узорак истраживања*, 2.9. *Методе, технике и инструменти истраживања*, 2.10. *Статистичка обрада података*.

Поглавље 3. *Резултати истраживања и интерпретација резултата* такође садржи једну

тематску целину у којој је представљен узорак истраживања, као и 7 хипотеза, које су детаљно анализирани.

Мастер рад садржи 11 табела и 11 графикана.

Литературу чини 32 релевантне библиографске јединице.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА МАСТЕР РАДА: *Рад је истраживачки (пројекат којим се решава практични проблем)*

У Уводном делу Мастер рада, кандидата Саше Д. Стојкова, говори се о положају ромске мањине у свету и на територији Републике Србије. Направљен је јасан осврт на бројне потешкоће са којим се свакодневно сусреће ромска популација. Говорећи о положају ромског детета, аутор Мастер рада, опсију препреке за здраво одрастања ромског детета, које неминовно утичу на његове тренутне и касније изборе, понашања, однос према предшколској установи и средини. Неповољан материјални положај породице у којој одраста ромско дете, језичка баријера, незапосленост, низак образовни ниво и неписменост родитеља, удаљеност предшколске установе од породичног дома, оптерећеност традицијом и обичајима, само су неки од утицаја, којима је изложено ромско дете током одрастања. Поглавље *Порекло, симболи и историја насељавања Рома у Републици Србији и свету*, подељено је шест засебних целина, које су међусобно повезане и усмерене на суштину мастер рада. Говорећи о пореклу и бројности ромске популације која има корене у далекој Индији и насељавању европског континента у XIV веку, симболици и значењу термина „Ром“, застави и химној, децидно је објашњена и подела која егзистира међу самим Ромима, условљена територијалним, културолошким и дијалектолошким разликама. Први део овог сегмента, конкретизује положај ромске заједнице у Републици Србији, истичући XV и XVI век, као период насељавања Рома на територији данашње Републике Србије. Посебно су истакнуте потешкоће у утврђивању стварног броја Рома који живе на територији Републике Србије. У другом делу, анализиран је *историјат Рома на територији Општине Кикинда*. Прилагањем фотографија оригиналних документа из 1841. године, који се налазе у поседу Историјског архива у Кикинди, као првих писаних документа о насељавању Рома на територију Града Кикинде, описано је и прво настањено ромско насеље, које се формирало на локацији поред железничке станице у Кикинди. Како се наводи у Мастер раду, а на основу списка из Историјског архива Кикинде, већ тада је постојао велики проблем са новим „дивљим“ насељима, адаптацијом, нехуманим условима за живот, необразовањем и неукључивањем Рома у друштво, а наглашене су и дискриминација, таргетирања и одбацивања Рома због начина живота. Трећи сегмент овог поглавља, објашњава *Законску регулативу и однос према осетљивим групама* на територији Републике Србије, са акцентом на Закон о предшколском васпитању и образовању. У овом сегменту, описани су Законом регулисани принципи: доступност, демократичност, отвореност, аутентичност и развојност, који једнако важе за сву децу и родитеље, васпитаче и предшколске установе на територији републике Србије, али се у пракси у мањем или занемарљивом обиму примењују у раду са ромском децом. У четвртм делу истичу се *Специфичности ромске породице и утицај средине на учење и развој предшколског детета*. Правећи паралелу између ромске и неромске средине, услова и начина живота, у овом делу рада се дефинишу потешкоће са којим се сусреће ромска породица настањена у руралним и ободним градским зонама или у сеоској средини. Наведене потешкоће, доминантно утичу на стицање социјално неприхватљивих понашања, навика и искуства ромског детета. Често на рубу егзистенције, уз породицу која покушава да преживи и опстане, пред ромско дете, живот поставља бројне изазове и недоумице, примере и моделе понашања који негативно утичу изборе и будућа понашања детета ромске популације. Пети део рада, насловљен као *Присутност и утицај порока на ромску породицу*, на основу искуства аутора Мастер рада, говори о ромској пороци XXI века, која се поред постојећих егзистенцијалних тешкоћа, сусреће и са бројним искушењима и негативним утицајима, као што су алкохолизам, блуд, крађа, конзумирање наркотика и коцкање. Када се у обзир узме и сиромаштво, које попут ореола прати ромску популацију, јасно је да комбинација сиромаштва и порока веома неповољно и негативно утиче на васпитање и образовање детета које одраста у таквом окружењу. Као последњи, али веома важан сегмент, обрађен је појам *Инклузије ромске деце предшколског узраста*. Ова значајна тема указује, да деца ромске националности, која имају потребу за додатном подршком, најчешће немају могућност похађања предшколске установе нити подршку персоналног асистента, логопеда или дефектолога. Такође, у групу деце обухваћене инклузијом, често се сврставају деца која долазе из ромских породица, само

због нередовног похађања предшколске установе и сиромаштва.

Кандидат закључује да су главни разлози за нередовно похађање предшколске установе од стране детета: неповољан положај ромске породице у друштву, незапосленост родитеља, низак образовни ниво и неписменост, језичка баријера, изостанак квантитативне и квалитативне сарадње предшколске установе и породице, стереотипи и предрасуде које егзистирају у друштву.

Теоријски део рада је квалитетно и садржајно конципиран. У теоријском делу рада корштена је релевантна литература, што је утицало на постављање добре основе за даље истраживање.

Током истраживачког поступка овог Мастер рада, примењена је дескриптивно-корелациона метода. Истраживање је неексперименталног типа. И поред законом регулисаног редовног похађања припремног предшколског програма и могућности бесплатног похађања предшколске установе, значајан број деце ромске популације нередовно похађа или уопште не похађа предшколске установе. У циљу утврђивања *проблема истраживања*, сагледане су могуће препреке, потенцијална подршка и изазови који се јављају у родитељству ромске породице. Проблем истраживања је формулисан у форми питања и гласи: Које доминантне препреке, могући видови подршке и потенцијални изазови, утичу на редовност похађања деце ромске популације у предшколским установама? Поред проблема, дефинисам је и *предмет истраживања* којим се испитују потенцијалне препреке, подршка и изазови родитељства у ромској породици, у циљу интегрисања што већег броја деце ромске популације у редован систем предшколског васпитања и образовања на широј територији АП Војводине. Истраживање је имало за *циљ* да утврди ставове и мишљења родитеља деце ромске популације, о редовности и потенцијалним препрекама који утичу на похађање предшколских установа, потребним и могућим видовима подршке и изазова родитељства у традиционалној или савременој ромској породици. Значајан сегмент рада су и дефинисани задаци, који прате дефинисане хипотезе истраживања. Дефинисано је 7 задатака и 7 хипотеза.

Задаци истраживања су:

1. Утврдити доминантне *услове* у којим живе деца ромске популације предшколског узраста и њихов утицај на мању и недовољну редовност похађања деце у предшколским установама;
2. Утврдити доминантан *узраст* деце ромске популације која редовно похађају предшколске установе;
3. Утврдити доминантан *језик* којим комуницирају чланови ромске породице између себе и са децом и кориштење српског језика као нематерњег;
4. Утврдити *ставове и мишљења родитеља* о важности и значају редовног похађања предшколске установе од стране деце ромске националности;
5. Утврдити *доминантне разлоге* који утичу на ставове родитеља и редовност похађања предшколске установе од стране деце ромске националности (добровољност и жеља да се деца едукују; налог државних служби; нешто друго);
6. Утврдити главне и доминантне *узроке* нередовног похађања или неуписивања деце ромске популације у предшколску установу;
7. Утврдити *стимулансе* који би допринели промени ставова родитеља и редовном похађању предшколске установе (материјална помоћ; редовна месечна примања; запослење родитеља; и др.). Сразмерном броју задатака и циља истраживања, дефинисане су следеће хипотезе, и то *општа хипотезу (Ho) која гласи: Ho: Претпоставља се да деца ромске популације нередовно похађају предшколске установе, а као главни разлози се издвајају: језичка баријера, неедукованост родитеља и слаба материјална ситуација која доминира у непотпуној ромској породици.* Поред опште хипотезе, дефинисане су и посебне хипотезе које гласе:
Х1 Претпоставља се да највећи број испитаника, родитеља деце ромске популације која имају могућност похађања предшколских установа, живи у окрњеним и неформалним облицима заједнице/породице, што директно утиче на мању и недовољну редовност похађања деце у предшколским установама;
Х2 Претпоставља се да је највећи број деце ромске популације, која редовно или повремено похађају предшколску установу узраста од 5 година до поласка у школу (припремни предшколски програм), у односу на статистички занемарљив и значајан број уписане ромске популације деце у групе јасленог узраста (6 месеци до 3 године) или млађе вртићке групе (3 до 4 године);
Х3 Претпоставља се да је ромски језик доминантан, као матерњи језик, у свакодневној комуникацији између чланова ромске породице, у односу мањи број породица које за међусобну

комуникацију користе искључиво српски или неки други језик;

X4 Претпоставља се да је највећи број испитаника, родитеља деце ромске популације, издваја одговор „важно је да деца редовно похађају предшколску установу“, у односу на доминантно мањи број испитаника који бирају одговор „мало је важно да деца редовно похађају предшколску установу“ и/или „неважно је да ли деца редовно похађају или непохађају предшколску установу“;

X5 Претпоставља се да доминантан број деце ромске популације према изјавама родитеља у анкетном упитнику, предшколску установу похађа „само када мора, и то један краћи период, када родитељи добију опомену или налог од службе да дете мора ићи у предшколску установу“, док је најмање заступљен и биран одговор родитеља да дете „редовно похађа/ју предшколску установу, јер је образовање деце веома важно“. Остали бирани одговори су у сразмерном односу.

X6 Претпоставља се, да се као главни и доминантни узроци нередовног похађања или неуписивања деце ромске популације у предшколску установу, издвајају економски разлози и материјалне потешкоће обитавања породице, и то „недостатак материјалних средстава (новца) за припрему боравка детета у предшколској установи“, „незапосленост родитеља“ и „недостатак одеће и/или обуће за дете“, док се као најмање бирани и заступљени одговори родитеља издвајају „незаинтересованост васпитача у предшколској установи за рад са децом ромске националности“, „недовољно информација о значају боравка детета у предшколској установи“ и „немогућност уписа детета у предшколску установу-више пута је одбијено јер нема места“;

X7 Претпоставља се, да се као статистички значајни одговори родитеља који указују на постојање могућности уписа и одлуке родитеља да деца ромске националности редовно похађају предшколску установу, издвајају одговори који поново указују на економске прилике и материјални статус породице, и то „редовна месечна материјална подршка од стране државе или града за припрему детета и његов полазак у предшколску установу“ и „запосленост мене као родитеља, чиме бих омогућио/ла све неопходно за редован одлазак детета у предшколску установу“.

У истраживању је учествовало 100 родитеља ромске популације са шире територије АП Војводине, те узорак дефинисан као *репрезентативан*, који је биран по „квота методу“. Квота метод представља узорак који подразумева испуњавање квоте по задатим карактеристикама као што су нпр. „деца ромске националности из сеоских, градских и/или маргинализованих подручја шире територије АП Војводине“. Током истраживачког поступка Мастер рада, кориштена је *дескриптивно-корелациона метода*. Истраживање је *неексперименталног типа*. *Анкетирање је техника* која је примењена током истраживања, а инструмент *анкетни упитник* креиран за потребе овог истраживања У делу анкетног упитника примењена је *Ликертова скала-градација* значаја редовног похађања и боравка деце у предшколској установи. Добијени резултати су статистички обрађени израчунавањем процента и представљају финалне резултате који су приказани табеларно и пита дијаграмима.

Комисија сматра, да су овако формулисани и наведени елементи истраживања, засновани на квалитетним и адекватним теоријским основама.

У поглављу *Резултати истраживања и интерпретација резултата* приказани су квантитавни и квалитативни статистички обрађени одговори родитеља учесника анкете, кооји представљају основу за доношење закључка и проверу Хо нулте хипотезе. Важно је указати да је од седам постављених хипотеза, пет хипотеза потврђено у целост (X1, X2, X3, X4, X7), једна хипотеза је одбачена (X5), а једна хипотеза је делимично потврђена (X6).

Када је реч о потврђеним хипотезама, издвајају се следеће хипотезе које се баве есенцијалним проблемима ромске породице из које долази дете предшколског узраста, дајући конкретне одговоре и јасне закључке:

*хипотеза X1; од укупног броја испитаника, у брачној заједници живи 30 (30%) испитаника ромске популације, док 70 (70%) испитаника живи у неформалним облицима или окрњеној породици (што је уједно и тренд у нашем друштву, суживот невенчаних партнера или заједничка неформална заједница). Структура и врста породице директно утичу на редовност похађања деце у предшколским установама;

*хипотеза X2 указује да је највећи број деце који редовно или „редовније“ похађају предшколске установе, а долазе из ромских породица, узраста од 5 година до поласка у школу. На основу свега претпостављено је да су законска регулатива и обавезност похађања припремног предшколског

програма разлог зашто се деца узраста од 5 година до поласка у школу, редовније укључују у систем предшколског васпитања и образовања;

*хипотеза Х3 је потврдила да највећи број породица ромске националности у свакодневној конверзацији са децом и осталим члановима породице, користи матерњи ромски језик, у односу значајно мањи број породица које за међусобну комуникацију користе искључиво српски или неки други језик;

*хипотеза Х4 истиче да највећи број родитеља, њих чак 99 (99%) подржава похађање и боравак деце у предшколској установи, наводећи важност похађања предшколске установе, док само један родитељ, 1 (1%) не придаје важност едукације деце у предшколској установи;

*хипотеза Х7; још једном указује на неопходност едукације родитеља деце ромске популације, као и неминовност повезивања и боље сарадње предшколске установе и родитеља.

Одбачена хипотеза Х5, не утиче директно на нулту хипотезу Х0, али у значајној мери доприноси дефинисању препрека и есенцијалног проблема са којим се у пракси сусрећу родитељи ромске популације, чија деца похађају предшколске установе. Анализом одговора добијених од родитеља деце ромске националности, који се односе на редовност похађања предшколске установе, могуће је закључити да од укупног броја одговора, највећи број деце, и то њих 29 (50,8%) „редовно“ похађа предшколску установу, док 24 (42,1%) деце ромске националности „повремено“ похађа предшколску установу. Такође 4 (7,1%) родитеља наглашавају да деца „ретко“ похађају предшколску установу. Веома похвално је што родитељи деце ромске националности, имају изграђену свест о значају похађања предшколских установа за дете, јер у одговорима родитеља нису регистровани модалитети да дете „не похађа предшколску установу“ или да исту „похађа само када мора“. Укупан број родитеља ромске националности, чија деца у већој или мањој мери похађају предшколске установе је 57 (57%), док њих 43 (43%) не подстиче децу да редовно похађају предшколску установу, што је ипак забрињавајући број. Као последња, али и једина делимично прихваћена хипотеза, издваја се Х6, која је имала задатак да утврди потенцијалне препреке са којим се сусрећу родитељи ромске националности приликом уписа деце у предшколску установу. Наиме, 90% хипотезе Х6 је потврђено, осим најмање бираних и заступљених одговора родитеља, који су регистровани у значајном обиму, којима родитељи описују своје разлоге за нередовно похађање деце у предшколским установама, и то: „незаинтересованост васпитача у предшколској установи за рад са децом ромске националности“ са 34 одговора (8,58%) и „недовољно информација о значају боравка детета у предшколској установи“ са 32 (8,10 %) одговора родитеља.

Како наводи аутор Мастер рада, неопходно је да се промени однос родитеља ромске националности према предшколском васпитању и образовању, боља едукација родитеља, већи интензитет сарадње предшколске установе са родитељима и породицом из које долази дете, као и бољи материјални и економски положај ромске породице у друштву. Поред дела одговорности родитеља ромске популације, за нередовно похађање предшколске установе и упис деце, део одговорности носе и предшколске установе и запослени у њима, од којих се очекује да препознају несигурност, проблеме, дилеме и потребе родитеља ромске популације који желе уписати децу у предшколску установу, а наилазе на бројне дилеме и потешкоће.

Комисија сматра, да је поглавље Резултати истраживања и интерпретација резултата јасно приказана и образложена.

VI ЗАКЉУЧЦИ: *Оцена квалитета садржаја рада (оцена истраживања и резултата, квалитета понуђеног решења, закључака и др) и оцена писаног рада (квалитет написаног текста, вредност прилога и сл.).*

Мастер рад Саше Д. Стојкова „Ромско дете у предшколској установи (препреке, подршка и изазови родитељству у ромској породици)“ представља свеобухватан и квалитативни рад који је реализован са циљем да би се унапредио васпитно-образовни рад са децом ромске популације у предшколским установама.

Теоријски део рада је квалитетно конципиран, утемељен на релевантној литератури и бројним системским истраживањима. Кроз истраживачки поступак, аутор Мастер рада је дошао до веома значајних резултата, чија примена у пракси, може значајније утицати на редовност похађања предшколских установа од стране деце ромске националности. Од изузетне је важности, примена резултата за укључивање деце различитих узрасних група, од јаслица до предшколског доба. У циљу превазилажења бројних препрека са којима се сурећу ромске породице, а које директно утичу на нередовно похађање или напуштање предшколске установе, поред системских мера донетих од

стране државе, аутор Мастер рада указује и на неопходност сардање предшколске установе са децом и родитељима и њихово боље упознавање и посредовање у превазилажењу препрека. Такође, од кључне је важности и едуковање родитеља о значају за децу редовног похађања предшколских установа.

VII КОНАЧНА ОЦЕНА МАСТЕР РАДА: *Рада садржи све битне елементе и написан је у складу са насловом. Недостаци мастер рада и њихов утицај на резултат истраживања*

Мастер рад под називом „ Ромско дете у предшколској установи (препреке, подршка и изазови родитељству у ромској породици)“, кандидата Саше Д. Стојкова, написан је у складу са образложењем наведеним у пријави теме и садржи све битне елементе прописане Правилником о мастер струковним студијама у Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Кикинди.

VIII ПРЕДЛОГ: На основу укупне оцене мастер рада, комисија предлаже :

1. **Да се мастер рад прихвати, а кандидату одобри одбрана;**
2. Да се мастер рад враћа кандидату на дораду (допуна или измена);
3. Да се мастер рад одбија.

Потписи чланова Комисије:

1.
др Мирсада Џаферовић, проф – ментор

2.
др Тамара Грујић, проф.– члан Комисије

3.
др Ангела Месарош Живков, проф. – члан Комисије